

Андрій СОВА

УДК [82-051].Франко:[061:796.41]:394.94

ІВАН ФРАНКО В СОКІЛЬСЬКІЙ РУХІВНІ (Свято в товаристві «Сокола-Батька» та забута публікація Івана Боберського)¹

У статті на основі архівних документів, світлин та тогочасної періодики, розглядається маловідома сторінка біографії Івана Франка, а саме проведення українським гімнастичним товариством «Сокіл-Батько» у Львові під керівництвом Івана Боберського різних заходів з нагоди відзначення його 40-літньої творчої праці.

Ключові слова ● Іван Франко, Іван Боберський, Львів, «Сокіл-Батько».

У 1913 р. українці гідно відзначили 40-літній ювілей творчої праці Івана Франка. Святкування відбулися у різних куточках світу, де дієвою була українська діаспора. Проводилися віча, зібрання, концерти, виступи з відповідними доповідями та повідомленнями. Так, у Вінніпегу українці на честь Івана Франка організували величавий концерт, головну доповідь на якому мав поет Петро Карманський, у Ванкувері – виставу «Украдене щастя», у Монреалі – ювілейний концерт, на якому ключове повідомлення про поета виголосив Іван Бодруг, у Нью-Йорку – всенародне віче, у Відні українська інтелігенція та студентське товариство «Січ» ушанували ювіляра академією, у Москві музично-драматичний гурток «Кобзар» провів два вечори, на одному з яких Симон Петлюра виголосив реферат «Іван Франко як поет національної честі і сорому» тощо². Однак, найактивніше ювілейні урочистості відбувалися у Галичині. В українській галицькій пресі публікувалися статті, повідомлення та замітки про Івана Франка та заходи на його честь. У страховому товаристві «Дністер» (вул. Руська, 20)

¹ Висловлюю особливу подяку Лесі Крип'якевич за надані світлини.

² Мельник Я. І остання часть дороги... Іван Франко: 1908–1916. Дрогобич : Коло, 2006. С. 64, 67.

знаходилася книга ч. 8000, на яку всі бажаючі вносили пожертви на ювілейний дар Іванові Франкові. Відомо, що станом на 27 грудня 1913 р. на ній було 18.025,20 корон³.

Попри непрості відносини Івана Франка з представниками польської і української галицької інтелігенції, можемо з певністю засвідчити позитивне ставлення і повагу до нього українського студентства та старшини українських пожежно-гімнастичних товариств «Сокіл» і «Січ». Про це свідчить їхня ініціатива у справі відзначення 40-річного ювілею творчої праці Каменяра.

Комітет ювілейного дару для Івана Франка (знаходився за адресою вул. Чарнецького, 26 – тепер вул. В. Винниченка) 11 жовтня 1912 р. надіслав на адресу товариства «Сокіл-Батько» у Львові прохання визначити та делегувати до Комітету відпоручників (представників). Після відповідного обговорення, ними стали голова «Сокола-Батька» Іван Боберський та член старшини «Сокола-Батька» Омелян Гузар⁴.

У першому числі львівського часопису «Діло» було опубліковане звернення до українців. З огляду на важливість документу публікуємо ширший витяг з нього: «В 1913 р. минає сорок літ, як виступив на літературне поле найбільший письменник Галицької України – Іван Франко. Протягом тих літ виходили з під його невсепущого пера численні поезії, драми, оповідання, повісти, наукові розвідки, критичні й публіцистичні статі – взагалі розвинув Він таку широку й многосторонню літературну діяльність, як ніхто перед Ним ні по Нїм. Він також один із творців політичного руху серед народніх мас. І ніхто з більшим правом не може сказати, що присвятив усе своє жите, усе своє знане, усю свою працю, виключно рідному народови. Його не відстрашувало ні недовіре земляків, ні переслідування чужих, не побивав ся ані за карієрою, ані за визначним становищем, ані за майном – і з сеї причини не докоряв своєму громадянству. І як коли й падали докори, кидались слова гіркої правди і болю, то все і всюди з мотивів ідеальних, як вислів любови до народу. Почав Він свою письменську службу народови в часах, коли українська національна думка у нас випускала лише перші несьмілі парости; тому Його діяльність була боєва, революційна, а в слід за тим получена з саможертвою і зреченєм тих матеріяльних користий, що їх мають письменники тої міри у розвитих народів. Нам, синам нинішного дня, не легко уявити собі всю велич заслуг Івана Франка в національнім житю нашого народу; лише в історичній перспективі можемо доглянути і зрозуміти, яка величезна частина теперішного нашого національного сьвітогляду, нашої національної культури і сили прийшла до нас від Івана Франка. Були у нас часи, коли все, що в нашім національнім дорібку могло звати ся сьвідомостю,

³ Горак Р. Бажав я для скованих волі... Біографія Івана Франка – Львів : Апріорі, 2015. – С. 287.

⁴ ЦДІА України у Львові. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 113. Арк. 23.

культурою, поступом, гуманністю, демократизмом – все те обмежало ся до невеличкого гуртка одиниць з Іваном Франком на чолі. Поставмо українську літературу до 70-их років поруч нинішньої, змірмо їх віддаль – а матимемо міру для оцінки Івана Франка як поета; порівнаймо науковий дорібок тодішньої України з нинішнім – а зрозуміємо Івана Франка як ученого; зясуймо собі різницю нашого суспільно-політичного життя по обох кінцях того сорокліття – а побачимо Івана Франка як громадянина! Зрозумівши се пізнаємо той національний обов'язок, що лежить на честі нашого громадянства у сороковім році письменської діяльності Івана Франка. Йому належить ся від нас не лише пошана і подяка у словах, статях та сьвяточних обходах; ми тепер мусимо дати те, чого не були в силі дати попередю – себто увільнити його, хоч на літа старости, від журби за хліб насущний. А ся журба тепер більше давить його умучену голову як колинебудь перед тим. Не могли ми дати нашому великому письменникови ані університетської катедри, ані іншої догідної посади, ані можливости доробити ся гроша на його творах; отже ювілейний дар від усього українського громадянства нехай буде хоч частинною заплавою за те. Протягом 1913 р. нехай попливуть грошеві жертви з цілої України, від заможних і бідних, від інтелігентів, селян і робітників, нехай буде доказ, що Українці вміють цінити своїх заслужених людей не тільки – по смерті, а й за життя. [...] Маємо отсе змогу показати прилюдно, що ми в ряді зрілих і культурних націй»⁵.

Звернення, датоване 1 січня 1913 р., підписали представники української інтелігенції: Кароль Бандрівський, Володимир Бандрівський, Володимир Бачинський, Іван Боберський, Григорій Величко, Ярослав Весоловський, Олександр Гарасевич, Володимир Гнатюк, Євген Гузар, Іван Джиджора, Андрій Жук, Федір Калинович, Дмитро Катамай, Денис Коренець, Константина Малицька, Микола Мороз, Василь Нагірний, Володимир Охримович, Юліан Охримович, Михайло Рибачек, Любомир Рожанковський, Степан Рудницький, Іван Сітницький, Степан Томашівський, Ариядна Труш, Іван Труш та Володимир Шухевич. До Комітету ювілейного дару для Івана Франка ввійшли представники культурно-просвітницьких, наукових, пожежно-гімнастичних, економічних, видавничих та інших організацій та установ українців, зокрема: «Бандурист», «Боян», «Взаємна Поміч галицького і буковинського учительства», «Відродження», «Головний Січовий Комітет», «Громадський Голос», «Діло», «Дністер», «Жіноча Громада», «Земельний Банк Гіпотечний», «Краєвий Союз господарсько-торговельних спілок», «Краєвий Союз Кредитовий», «Краєвий Союз Ревізійний», «Літературний Комітет для 40 літ ювілею Івана Франка», «Музичне Товариство імені Лисенка», «Народна Торговля», «Наукове Товариство імені Шевченка», «Просвіта», «Руська Бесіда», «Сільський Господар», «Сокіл», «Товариство

⁵ Українці! // Діло. Львів, 1913. 1 н. с. січня (18 ст. ст. грудня). Чис. 1. С. 1.

українських наукових викладів імені П. Могили», «Українське Педагогічне Товариство», «Укр.-руська Видавнича Спілка», «Український Студентський Союз», «Учительська Громада»⁶.

В українській історіографії відсутні спеціальні праці, в яких розглядається відзначення українськими пожежно-гімнастичними товариствами «Сокіл» 40-літньої творчої праці Великого Сина України – Івана Франка. З огляду на це підготовлено дану публікацію. Джерельною основою для дослідження стали документи Центрального державного історичного архіву України у Львові (фонд 312 («Українське спортивне товариство “Сокіл-Батько”, м. Львів»)), друкований орган «Сокола-Батька» «Вісти з Запорожа», часопис «Діло», світлини, спогади.

1913 р. у Львові в Народному Домі урочисто пройшло святкування з нагоди дня народження Івана Франка. Очевидець Осип Залеський, який виступав в хорі, так згадує про цю подію: «Поет Ювіляр, уже схорований, не володів руками. В час концерту голова радикальної партії д-р К[ирило] Трильовський вручив [Іванові] Франкові січову ленту [невід’ємний атрибут січового руху. – А. С.], іменуючи його почесним членом “Січі”»⁷. 15 червня у Львові, з ініціативи «Повітової Січі» відбулося січове свято. Напередодні цієї події львівські січовики звернулися до української громадськості із закликом «[...] провести Франкові свята, а дохід з них хай іде на ювілейний дар для І. Франка»⁸. На цей заклик відгукнулося чимало січових товариств, а Франкове свято стало поштовхом до активізації січового руху в Галичині.

Великих зусиль до відзначення 40-літньої творчої праці Івана Франка доклав Іван Боберський, який на той час очолював українське гімнастичне товариство «Сокіл-Батько» у Львові. У 81–82 числі українського сокілького часопису «Вісти з Запорожа», яке побачило світ 30 травня 1913 р. було поміщено заклик старшини товариства «Сокіл-Батько» до своїх осередків: «Всі наші філії, “Січі” і “Соколи” мають сего року 1913-го уладити здвиги, руханкові вечери, відчити, концерти в честь 40-літньої праці нашого письменника Д-ра Івана Франка. Одну п’яту часть чистого доходу належить переслати на народний дар Франка на адресу “Дністер” книжочка 8000, Львів, улица Руська 20, а одну п’яту часть прислати на “Український Город” у Львові, на адресу: “Сокіл-Батько” Львів, ул. Руська ч. 20. Решту доходу затримати на свої цілі”. Підпис – “Сокіл-Батько”»⁹.

⁶ Українці! // Діло. Львів, 1913. 1 н. с. січня (18 ст.ст. грудня). Чис. 1. С. 1.

⁷ Залеський О. З мого життя // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини / [ред.-упор. М. Климишин]. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1985. Т. II. С. 126.

⁸ Гуйванюк М. Іван Франко та січовий рух у Галичині й Буковині на початку ХХ ст. // Питання історії України : 36. наук. статей. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. Т. 9. С. 97.

⁹ «Сокіл-Батько». Всі наші філії «Січі» і «Соколи» // Вісти з Запорожа. Часопис руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 мая. Чис. 81 і 82. С. 1.

Зауважимо, що 1911 р. Іван Боберський ініціював викуп великої земельної ділянки у Львові, щоб облаштувати руханково-спортовий майдан – «Український город» (знаходився в районі сучасної дитячої залізниці у Стрийському парку зі сторони вул. Стрийської)¹⁰. З цією метою було створено спеціальну спілку, до якої ввійшли відомі українські діячі того часу Микола Шухевич, Тадей Соловій, Кость Паньківський, Степан Федак, Дмитро Левицький, Микола Заячківський, Лесь Кульчицький, Олекса Сероїчковський, Кость Левицький, Іван Сполітакевич та Іван Боберський. Відповідна земельна ділянка була знайдена, однак на неї претендували і поляки. Стараннями Івана Боберського українці швидко зібрали необхідні кошти і викупили її. Частину суми було зібрано завдяки меценатам, більшу частину взято в позику у впливових та можливих українців. «Сокіл-Батько» зобов'язався якнайшвидше погасити позику. На заклик Івана Боберського до збору коштів долучилися українці Галичини, Наддніпрянської України, Кубані, США, Канади та з інших країн¹¹. Іван Боберський опікувався питанням повернення грошей позичальникам за ділянки, які були викуплені для гімнастичного майдану товариства «Сокіл-Батько» упродовж 1910–30-их рр. З 1911 р. з будь-якого заходу сокільської організації, який передбачав отримання прибутку, відраховували окремі відсотки на руханково-спортовий майдан – «Український город». Не виключенням були святкування приурочені Іванові Франку.

Отож, за участі старшини товариства «Сокіл-Батько» відбувалися особливі приготування у Львові. Результатом цього стало проведення 7 грудня 1913 р. «Сьвята І. Франка в «Соколі-Батьку»» у рухівні (спортовому залі) за адресою вул. Руська, 20¹².

Зі звіту господаря рухівні Олександра Довбенка за час від 21 листопада 1913 р. до 25 грудня 1913 р. дізнаємося про те, що перед Франковими урочистостями рухівню було побілено до висоти 1 м 80 см, направлено спортовий інвентар (швейцарські крісла, поруччя), а саму салю та сцену член «Сокола-Батька» Мирон Федусевич з представниками «Сокола III» прикрасили декораціями, які було взято на прокат у «Медичної Громади» за 20 корон¹³. У часописі «Вісти

¹⁰ Боберський І., Цегельський Л., Волошин М., Гузар О. Город для українського населення у Львові // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових і пожарних товариств. Львів, 1911. Серпень. Чис. 60. Надзвичайне число видане з нагоди посьвячення прапора «Сокола-Батька». С. 5–11.

¹¹ ЦДІА України у Львові. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 134. Арк. 1–265; Спр. 135. Арк. 4.

¹² Сьвято І. Франка в «Соколі-Батьку» // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 2–3; Боберський І., Панейко О., Левицький М., Панталюк І., Доманик Й., Федак І. Звіт «Сокола-Батька» // Вісти з Запорожа. Руханка, Змаг, Пожарництво, Мандрівництво, Пласт, Стрілецтво. Львів, 1914. 14 марта. Чис. 91. С. 3.

¹³ ЦДІА України у Львові. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 197–197 зв.

з Запорожа» зазначалося: «Вона [саля. – А. С.] набрала вигляду величавого намету гетьмана: килими, занавіси, списи, шаблі, щити, кріси, по середині портрет ювілята [Івана Франка. – А. С.] і сокілський прапор»¹⁴. Програмка вечора була надрукована разом з текстами пісень. На першій її сторінці поміщено світлину Івана Франка. До речі, її було виконано з ініціативи Івана Боберського 1 грудня 1913 р.

У неділю 7 грудня 1913 р. Іван Франко був на зборах українців у справі львівської організації, які відбулися у домівці «Бесіди» (вул. Костюшка, 3). Після їхнього закінчення Іван Боберський з дружиною Йосифиною чекали Івана Франка з його сином Петром Франком. На машині вони приїхали до рухівні «Сокола-Батька», де й розпочався «Вечер в честь Др. І. Франка». Ювілята зустрічали члени товариств «Сокіл-Батько», «Сокіл II», «Сокіл III» в сокілських одностроях. «Начальник І[ван] Криницький кликнув “Позір!” “В право гляди”, – зазначалося у сокілському часописі “Вісти з Запорожа”, – Ювілят перейшов попри чету і відповів на привіт похилом голови. Чета пішла опісля за ювілятом в салю, витаючи єго окликами “Славно!”.

Програма заходу включала руханкову частина, виступи із привітаннями, музичний супровід.

У руханковій частині вечора відбулися: трійкові вежі (12 хлопчиків) – керівник член учительського відділу товариства «Сокіл-Батько» Олександр Довбенко; вправи на дручнику (перекладині) – (8 хлопців) – керівник член учительського відділу товариства «Сокіл-Батько» Ігор Федів; вправи на поручні (8 дівчат); вправи булавами (5 дівчат) – керівник Оксана Федівна (у заміжжі Суховерська) (не зважаючи на те, що два рази випала їй булава з рук, бо «взяла собі до виступу не тоті булави, котрими вправляла, але “ладнійші”, вправи з булавами вийшли дуже гарно); вправи на коні (8 хлопців) – керівник Степан Цимбала (серед інших виступали Роман Волощук, Омелян Гузар, Павло Зимак, Анатоль Лукашевич, Степан Цимбала та син Івана Франка – Петро); 5 вез на швейцарських кріслах (10 членів) – керівник член учительського відділу товариства «Сокіл-Батько» Омелян Гузар¹⁵.

Містоголова (заступник голови) товариства “Сокіл-Батько” Льонгін Цегельський запізнився на 40 хвилин на святкування, через те, що засідання комісії, яка «дебатовала над виборчим правом і складом віділу» в соймі затягнулося. З огляду на це, в програму вечора було внесено деякі корективи. У своїй промові Льонгін Цегельський відзначив заслуги Івана Франка «около вихованя

¹⁴ Свято І. Франка в «Соколі-Батьку» // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 2–3.

¹⁵ ЦДІА України у Львові. Ф. 312. Оп. 1. Спр. 41. Арк. 198 зв.; Свято І. Франка в «Соколі-Батьку» // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 2–3

народного характеру» і на знак особливої пошани від сокольських і січових осередків «Сокола-Батька» ювілярові було вручено виконаний в сріблі металевий лавровий вінок з написом: «ВПоважаному Дрови І. Франкови “Сокіл Батько” 1874 – 1913.7/XII»¹⁶. Вінок прийняла до рук донька ювіляра Ганна. У рухівні на той час був присутній також син Івана Франка – Петро.

Музичний супровід вечора забезпечив хор «Бандуриста» у складі 22 осіб. Хор відспівав: «Не схиляйте в низ прапора» (слова Богдана Лепкого, музика Василя Безкоровайного), «Непереглядною юрбою», «Пісня геніїв ночі» (слова Івана Франка, музика Дениса Січинського і Ярослава Вінцовського (Яросла-венка)) та баркаролю Желенського «На водах». Тенор Е. Банах відспівав два соло: «Розвійтеся з вітром» і «Як почувеш в ночі» (слова Івана Франка, музика Миколи Лисенка і Дениса Січинського). Скрипаль Іван Левицький відіграв на скрипці свій твір: «Українську шумку». Музичні пункти програми відбулися бездоганно.

На урочистостях світлицець (фотограф) фіксував цікаві моменти. Три світлини зі святкування сьогодні зберігаються у приватному архіві Степана Гайдучка у Львові.

Присутніх на святкуваннях було так багато, що чимало бажаючих не змогли купити квитки, а частина з тих, що придбали, не могли дістатися через тіснью на свої місця.

Вечір закінчився по 20-тій годині. Іван Франко, маючи дружні взаємини з головою «Сокола-Батька» Іваном Боберським, після святкового вечора запросив його з дружиною Йосифиною на гостину у своє помешкання на вул. Понінсько-го, 4 (тепер – вул. Івана Франка).

З огляду на те, що дуже багато людей не змогли потрапити на святкування «рішив ся “С[окіл]-Б[атько]” – писали “Вісти з Запорожа”, – повторити сей вечер еще в неділю 14.XII. Поручню направлено, провідниця [Оксана Федів. – А. С.] роздобула булави, якими вправляла на пробах, лучки при кони витерто на сухо»¹⁷. Вечір відбувся згідно програми (єдиним недоліком було запізнення хору «Бандуриста» на 30 хвилин). Хор «Бандуриста» розпочав святкування піснею «Не схиляйте вниз прапора» Окрім музичної частини та руханкових вправ, Іван Боберський виголосив промову, в якій кількома словами «начеркнув, як то борба о права чоловіка перейшла з Англії і Франції в Німеччину а відти дальше на всхід. Кличі західної Європи против гнету і неволі знайшли у нас вислів в творах

¹⁶ Гайдучок С. Спомини // Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

¹⁷ Св'ято І. Франка в «Соколі-Батьку» // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 2–3; Боберський І., Панейко О., Левицький М., Панталюк І., Доманик Й., Федак І. Звіт «Сокола-Батька» // Вісти з Запорожа. Руханка, Змаг, Пожарництво, Мандрівництво, Пласт, Стрілецьтво. Львів, 1914. 14 марта. Чис. 91. С. 3.

І[вана] Франка. Він не хоче лише зітхати над нашою долею, але хоче її поправити, вибороти, здобути»¹⁸.

Вечір закінчився піснею Івана Франка «Не пора», яку співали усі присутні. До речі, цю пісню у сокільському часописі «Вісти з Запорожа» було опубліковано 30 травня 1914 р.¹⁹.

Після «Свята І. Франка в “Соколі-Батьку”», за участі Івана Боберського, в швидкому часі було підготовлено чергове число сокільського часопису «Вісти з Запорожа» (число 86–88 вийшло друком 30 грудня 1913 р.). Розпочинався часопис публікацією Івана Боберського «Іван Франко» під криптонімом «Бб». Наступною була інформаційна стаття під назвою «Свято І. Франка в “Соколі-Батьку”» (стаття без підпису, аналіз стилю дає можливість зробити припущення, що ця стаття ймовірно належить Іванові Боберському). У часописі були поміщені також публікації синів Івана Франка: одна Тараса («Руханка у Греків»²⁰) та три Петра («Каблуківка (Крокет)»²¹, «Підбиванка»²², «Гра в свинки» (записав П. Франко 5 січня 1911 р. у с. Нагуєвичі)²³). На першій сторінці часопису опубліковано портрет Івана Франка (світлина було зроблено за наполяганням Івана Боберського 1 грудня 1913 р.). Ця світлина неодноразово публікувалася у сокільській пресі, а також на програмах свят приурочених Іванові Франку в міжвоєнний період. Зокрема, її можна побачити на листівці «Сокола-Батька», виданій у червні 1926 р. з нагоди «Свята Франка українських “Соколів” у пам’ять десятиліття смерті незабутнього ґенія Івана Франка»²⁴.

У статті «Іван Франко» голова «Сокола-Батька» Іван Боберський писав: «Іван Франко є тим для нас великий, що доля дала йому талан видіти ясно хиби і злидні нашого життя і дала талан описати словом наші хиби і злидні в оповіданнях і піснях. Він є тим для нас великий, що мав все непохитну відвагу сказати се, що він видів, проголосити свою щирю гадку про нас Українців, про Ляхів, про Москалів, про Німців, про Жидів, про урядників, учителів, хлопів, попів, панів,

¹⁸ Свято І. Франка в «Соколі-Батьку» // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 2–3.

¹⁹ Франко І. Не пора!.. // Вісти з Запорожа. Руханка, Змаг, Пожарництво, Мандрівництво, Пласт, Стрілецтво. Львів, 1914. 30 мая. Чис. 93 А. Самі собі. С. 8.

²⁰ Франко Т. Руханка у Греків // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 3–4.

²¹ Франко П. Каблуківка (Крокет) // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 4–7.

²² Франко П. Підбиванка // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 9–11.

²³ П. Ф. [Франко П.]. Гра в свинки // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 11.

²⁴ Свято Франка українських «Соколів» у пам’ять десятиліття смерті незабутнього ґенія Івана Франка. Листівка // Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

робітників, ремісників, зарібників, богачів. Він уміє видіти, уміє говорити і все говорив, не мовчав. Всім сказав се, що на них бачив, непохитно, рішучо, ясно. На нашій цілій Україні є всі справи помотані, права і обовязки є від давних віків несправедливо розділені. Неволя виховала по однім боці рабів, трусів, зрадників, лизунів, лицемірів, по другім боці гординь, чваньків, вельмож, дуків, самовільників. В тій задусі рабства, самоволі і лицемірства прогомніли слова І. Франка. Они сердили ся на задуху а жадали сьвіжого воздуха. Они вказуали на гнет, безправство, безхарактерність, лінивство»²⁵. Завершив свою публікацію про Івана Франка Іван Боберський такими словами: «Так минали роки. А сего року минає 40 літ праці І. Франка, бо в р. 1874 появил ся в друці першій его стишок. Нині всі успокоїли ся. Перше его не розуміли. Тепер розуміють і видять, що слова І. Франка гомоніли не лише, щоб бурити, але щоби будувати, не щоби ображати, але щоби поучити і виховати. Яко правдомовець, яко борець за права одиниці, за честь чоловіка, за права народу, яко оборонець угнетених, понижених, покривджених, здобув собі І. Франко не смертельну славу. Яко чоловік, що мистецьким словом взиває нас Українців до праці, відриває від лінивства, перестерігає перед рабством і зрадою, що приказує нам всюди лучити ся і працювати, не ридати, не нарікати, не чекати на чужу ласку, став він нашим найцирїйшим і найдейнішим учителем, організатором і провідником»²⁶.

Про відзначення українським сокільством 40-річного ювілею творчої праці Каменяра писали й інші часописи Галичини. Так, у львівському журналі «Ілюстрована Україна» було поміщено замітку такого змісту: «Руханково-музичний вечір в честь І. Франка уладив “Соکیل-Батько” дня 7. грудня в своїй сали, яку виповнила точно публика між якою находив ся також Ювілянт. В програму входили сокільські вправи хлопців, дівчат, та членів-Соколів, які вийшли усї зручно і звинно виконані, так, що подобали ся Ювілятови, як мож було судити з виразу його лица, та пильного обсервованя вправ. В музичній части брав участь хор тов[ариства] “Бандурист”, скрипак І. Левицький, який відіграв свою композицію: “Українська думка”, та сольоспів д. Е. Банаха. Крім сего посол др. Л. Цегельський виголосив промову про значіне Івана Франка, після котрої вручено Ювілятови срібний вінець від “Сокола-Батька”»²⁷. До речі, вінок вручений Іванові Франку від українського сокільства до 1947 р. перебував на експозиції, а зараз зберігається у фондах Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка²⁸.

²⁵ Бб [Боберський Іван]. Іван Франко // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. Львів, 1913. 30 грудня. Чис. 86–88. С. 1.

²⁶ Там само.

²⁷ Жалоба О. Руханково-музичний вечір в честь І. Франка // Ілюстрована Україна. Львів, 1913. 15 грудня 1913. Чис. 24. С. 12.

²⁸ Гайдучок С. Спомини // Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

У 1913 р. пошанували Івана Франка й інші сокільські осередки Галичини. П'ять світлин зі святкувань сьогодні зберігаються у приватному архіві Степана Гайдучка у Львові. Всіх їх об'єднує такий підпис: «Франківське свято "Сокола" в Станиславові рік 1913. Вправи жіночого доросту прапорцями, на кізлі. Члениць і учасниць булавами. Вежа на поручах члениць й учасниць. Виступ відбувається на власному городі біля сокільні»²⁹ Цей епізод української історії потребує окремої розвідки.

Таким чином, українське сокільство зуміло належним чином пошанувати Івана Яковича Франка. Попри певні труднощі та недоліки в організації та проведенні святкувань, досягнуто чимало: зроблено світлину та виготовлено портрет Івана Франка, видруковано програмку заходів, підготовлено спеціальний випуск сокільського часопису «Вісти з Запорожа» тощо. На особливу увагу заслуговує публікація голови українського гімнастичного товариства «Сокіл-Батько» Івана Боберського присвячена Великому Синові України, надрукована у часописі «Вісти з Запорожа». Вона є свідченням великої поваги до Івана Франка та розуміння Іваном Боберським і членами «Сокола» важливості відзначення українцями цього ювілею.

²⁹ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

Іван БОБЕРСЬКИЙ

ІВАН ФРАНКО

Кожний нарід, що думав над собою, старає ся бути здоровим, чесним, розумним і богатим. До тої ціли стремлять всі его члени, всі его стани.

Кожний нарід має рільників, ремісників, промисловців і купців. Він запроваджує у себе і інші стани: учителів, будівничих, урядників, вояків, лікарів, судиїв, адвокатів.

Се каже ся, що нарід організує ся. Але тота ціла організація не йде добре, як нема розумних і характерних людей, що уміли би дати щирю раду, як поступати, що думати про себе і про других, як розділити межі всіх права і обовязки, якої роботи жадати від одних, а якої від других.

Організація поступає незле, коли в державі або в краю є один нарід, який сам рішає про свою долю і самостійно визначає і розділяє обовязки і права.

Але де в краю є більше народів а міцнійший хоче слабшого здавити, там ціла організація сходить на злу дорогу. Все є тоді зле: Виховане молодого покоління, розділ роботи, розділ обовязків, розділ прав і почестий.

Іван Франко є тим для нас великий, що доля дала єму талан видіти ясно хиби і злидні нашого житя і дала талан описати словом наші хиби і злидні в оповіданях і піснях. Він є тим для нас великий, що мав все непохитну відвагу сказати се, шо він видів, проголосити свою щирю гадку про нас Українців, про Ляхів, про Москалів, про Німців, про Жидів, про урядників, учителів, хлопів, попів, панів, робітників, ремісників, зарібників, богачів. Він уміє видіти, уміє говорити і все говорив, не мовчав. Всім сказав се, що на них бачив, непохитно, рішучо, ясно.

На нашій цілій Україні є всі справи помотані, права і обовязки є від давних віків несправедливо розділені. Неволя виховала по однім боці рабів, трусів, зрадників, лизунів, лицемірів, по другім боці гординь, чваньків, вельмож, дуків, самовільників.

В тій задусі рабства, самоволі і лицемірства прогомніли слова І. Франка. Они сердили ся на задуху а жадали свіжого воздуха. Они вказуали на ґнет, безправство, безхарактерність, лїнивство.

Слова правди, уразили всіх. Уразили вельмож і рабів, володарів і підданих, світські уха і духовні. Державні власти думали, що валить ся держава. Ужили

на І. Франка параграфів, кайдан і жандармів. Духовні власти метали громи з проповідниць. Члени народу бояли ся его і утікали перед ним.

Так минали роки. А сего року минає 40 літ праці І. Франка, бо в р. 1874 появил ся в друці першій его стишок. Нині всі успокоїли ся. Перше его не розуміли. Тепер розуміють і видять, що слова І. Франка гомоніли не лише, щоб бурити, але щоби будувати, не щоби ображати, але щоби поучити і виховати.

Яко правдомовець, яко борець за права одиниці, за честь чоловіка, за пра ва народу, яко оборонець угнетених, понижених, покривджених, здобув собі І. Франко не смертельну славу.

Яко чоловік, що мистецьким словом взиває нас Українців до праці, відриває від лінивства, перестерігає перед рабством і зрадою, що приказує нам всюди лучити ся і працювати, не ридати, не нарікати, не чекати на чужу ласку, став він нашим найщирішим і найідейнішим учителем, орґанізатором і провідником.

Джерело: Бб [Боберський Іван]. Іван Франко // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1913. – 30 грудня. – Чис. 86–88. – С. 1–2.

Andrii SOVA

IVAN FRANKO IN SOCOLIAN GYM (Holiday in the Society “Sokil-Father” and Forgotten Publication by Ivan Boberskyi)³⁰

In the article, based on archival documents, photographs and periodicals of that time, the little-known page of the biography of Ivan Franko is considered, namely the holding of various events on the occasion of celebration of his 40-year creative work, conducted by the Ukrainian Gymnastic Society “Sokil-Father” in Lviv under the direction of Ivan Boberskyi.

Key words: Ivan Franko, Ivan Boberskyi, Lviv, “Sokil-Father”.

³⁰ I express my special thanks to Lesia Krypiakevych for the provided photographs.